

Zuske Maksymilian

Motto: wyjątek z wiersza pt.: „Jest wolność”

Boże - hej nasze jest wolne, polskie i radosne morze...

Mysł pojąć nie zdolna,

Ze ta przestrzeń przed nami swobodna i wolna...

Ze te burze,

Ze te morskie cisze, ze ta świeża woń pachnąca niby dzikie róże,

Ze to wszystko i polskie i nasze,

I ze tu stoi dziś niezłomne plemię kaszubskie i lasze.

Gdynia 11.11.28roku
Maksymilian Zdzierz Zuske

Inż. arch. Maksymilian Zuske z wyboru i umiłowania morza był obywatelem Polskiego Wybrzeża. Po rozpoczęciu budowy portu i miasta Gdyni został delegowany z Warszawy jako architekt. Mieszkał w Gdyni a potem w Orłowie (na ul. Przebędowskich 5). Blisko współpracował z *inż. T. Wenda* (jednym z głównych budowniczych Gdyni). Projektował liczne obiekty publiczne (między innymi dworzec miejski, Dom Marynarza), wiele kamienic, willi itp. *Maksymilian Zuske* uczestniczył w narodzinach Gdyni i za nią oddał życie w 1939 roku na Oksywiu – walcząc jako ochotnik. Spoczywa na cmentarzu Witomińskim w kwaterze poległych obrońców Gdyni.

Maksymilian Zuske to człowiek o umyśle renesansowym ; architekt , poeta, miłośnik sztuk pięknych. Urodził się w 1890 roku w Borku Wielkopolskim pow. Gostynski, jako syn *Augustyna i Bronisławy Zuske zd. Adamek*. Był czwartym pokoleniem *Zuskich* związanych z budownictwem i architekturą. Jako syn światłych i zamożnych rodziców otrzymał staranne wykształcenie. Studiował w Charlottenburgu i Monachium, otrzymując tytuł inżyniera architekta. Patriotyczne wychowanie wyniesione z domu skłoniło go do działania w polskich organizacjach wyzwoleniczych (w okresie studiów jak i podczas odzyskiwania przez Polskę niepodległości). Brał też czynny udział w Powstaniu Wielkopolskim. Współpracował z Biurem Wywiadowczym Naczelnego Dowództwa Wojska Polskiego. W trakcie wyzwalań się kraju spod zaborów, *Maksymilian Zuske* zorganizował pierwszą polską pocztę lotniczą (Berlin – Warszawa) lecąc nad frontem. Zaowocowało to pierwszymi pieczęciami i znaczkami Polskiej Poczty Lotniczej (zachowane matryce i znaczki ofiarował Muzeum Narodowemu i Ministerstwu Poczty, znaczki ofiarowywał również różnym osobistościom na świecie). Jeden ze znaczków jest w zbiorach Królowej Brytyjskiej. W 1930 roku *Maksymilian Zuske* został odznaczony przez Państwo Krzyżem Niepodległości nadanym przez Biuro Komitetu Krzyża i Medalu Niepodległości.

Maksymilian Zuske przez lata studiów i w okresie późniejszym pisał wiersze i poematy filozoficzne, używając pseudonimu *Zdzierz* (związanego z rodzinnym gniazdem jakim był Borek Wlkp.). Po ukończeniu nauk pracował w Warszawie, gdzie poza działalnością patriotyczną i społeczną, utrzymywał liczne kontakty towarzyskie ze światem artystycznym (co zaowocowało mnóstwem portretów rodzinnych) jak i z innymi środowiskami (np. przyjaźń z nuncjuszem apostolskim w Polsce późniejszym papieżem)

Po przyjeździe na Wybrzeże *Maksymilian Zuske* angażował się w prace zawodową i artystyczną. Między innymi jest twórcą rzeźby Archaniola na grobowcu rodzinnym w Borku Wlkp (zdjęcie obok)

Po śmierci szwagra *Teodora Sztemberg – Sychowskiego*, prawnika z wykształcenia (rodzina ziemiańska na Kaszubach) wspiera matkę swoich siostrzenic *Janiny i Teodory*, które po ukończeniu studiów na Uniwersytecie Poznańskim wiążą się z Gdynią.

Spis kopii dokumentów uzupełniających wiedzę o działalności patriotycznej i społecznej intż. arch. Maksymiliana Zuske:

- 1) wiersz poemat, napisany na rocznicę odzyskania niepodległości,
- 2) zdjęcie rzeźby Michała Archaniola z nagrobka rodziców w Borku Wlkp.
- 3) sprawozdanie z działalności studenckiej M. Zuske w zarządzie Kasy Bratniej Pomocy, wspierającej polskich studentów w Charlottenburgu (przed I Wojną Światową),
- 4) poświadczenie działalności M. Zuske w tajnej Polskiej Organizacji Wojskowej w latach 1909-1914,
- 5) pismo M. Zuske do kapitana Wojska Polskiego o otoczeniu opieką Polaków zamieszkałych w Berlinie,
- 6) „karta służbowa” Biura Wywiadowczego z 1919 roku- mówiącego o współpracy M. Zuske z Biurem Wywiadu Naczelnego Dowództwa Wojska Polskiego,
- 7) upoważnienie do przesłuchań w Cytadeli Warszawskiej,
- 8) legitymacja o nadaniu Maksymilianowi Zuske - Zdzierz Krzyża Niepodległościowego,
- 9) dokument I Polskiej Poczty Napowietrznej z dnia 21.6.1919 roku przewiezionej nad frontem na trasie Berlin-Warszawa,
- 10),11),12),13) dokumenty dotyczące przekazania do Muzeów rzeczy związanych z I Poczta Lotniczą i podziękowań,
- 14),14a) dokumenty dotyczące podziękowań z Sekretariatu Ministra Spraw Wojskowych za kondolencje złożone przez M. Zuske po śmierci marszałka J. Piłsudskiego.

Zachowane materiały (kopie) dotyczące działalności Maksymiliana Zuske zostały złożone w Towarzystwie Przyjaciół Orłowa.

W razie jakichkolwiek spostrzeżeń i uwag prosimy o kontakt z rodziną:

Maciej Zwoleński
ul. Barzyńska 1
64-200 Wotoczyn

Janina i Stefan Lubicz-Zwolińscy byli asystentami, pracownikami naukowymi na

Uniwersytecie Poznańskim na wydziale Rolno Leśnym. W 1934 roku zamieszkali w Gdyni za namową wuja Janiny *inż. arch. Maksymiliana Zuske*, mocno związanego z tym miastem. Zamieszkiwali na Kamiennej Górze na ulicy Bandurskiego 5/4 w willi *u p. Słowikowskiej*. Tu przyszły na świat ich dwie córki: *Maria i Krystyna*. Tu się zadomowili i Gdynie uznali za swoje miasto. Wygnała ich stąd wojna. Podzielili tułaczce losy wielu Polaków.

Janina Lubicz Zwolińska zd. Stumberg Sychowska podobnie jak jej siostra *Teodora* urodziła się we Lwowie w roku 1908. Po wczesnej śmierci ojca, matka *Zofia Sychowska zd. Zuske* wróciła w swe rodzinne strony do Borku Wielkopolskiego do swych rodziców, gdzie w wychowywaniu i kształceniu wspierała siostrzenicę *Maksymilian Zuske*.

Janina specjalizowała się w hodowli roślin leczniczych, kierunek ten dopiero rozwijał się na wydz. Rolniczo Leśnym Uniwersytetu Poznańskiego, została tu asystentką u *prof. Pietruszynskiego*. Pod jego kierunkiem opracowała metodykę oceny roślin leczniczych. Perspektywa współpracy w Gdyni z ukochanym wujem *Milanem* zwyciężyła nad drogą naukową. Janina wybrała wybrzeże.

Janina i Stefan w pracowni

Była świeżo upieczoną mężatką, mąż *Stefan Lubicz-Zwoliński* w tym czasie również rozpoczął drogę naukową na Uniwersytecie Poznańskim. Perspektywa współuczestniczenia z *Milanem Zuskę* w rozwoju miasta Gdyni i polskiego portu – zwyciężyła. Stefan pełnił odpowiedzialne funkcje państwowe m.in. był inspektorem ochrony skarbu w dziedzinie rolnictwa.

W związku z tą funkcją po wkroczeniu okupanta w 1939 roku na wybrzeże był poszukiwany, udało mu się zbiec wraz z tajnymi dokumentami, które zdążył dostarczyć do ministerstwa przed zajęciem kraju.

Stefan Lubicz-Zwoliński ur. 1904 w Białej Cerkwi pochodził z polskich kresów wschodnich, wychowywał się na Wilenszczyźnie w Gierwiatach, majątku swej ciotki *Marii Domeyko zd. Lubicz-Zwolińskiej*. Po wybuchu Rewolucji październikowej *Stefan* jako młody chłopak -

Janina i Stefan (druga, trzeci z lewej) w towarzystwie M. Zanke
(pierwszy z prawej) w Borku Wlkp.

harcercz zaciąga się do polskich legionów, walczy w wojnie bolszewickiej w 20 roku (za co w latach 90-tych otrzymuje krzyż). Po odzyskaniu niepodległości Kraju wraca do Wilna, gdzie zdaje maturę i wyjeżdża na studia rolnicze do Poznania. W okresie wakacji 1939r. *Janina Lubicz-Zwolińska* wraz z dziećmi przebywa na wakacjach w Gierwiatach u rodziny męża, tam zastaje ich wojna. Małżonkowie odnajdują się w Wilnie. Związani są z konspiracją, co powoduje konieczność

zmian miejsc zamieszkania, krążą wokół Wilna. Przechowują oficerów AK i ukrywającego się profesora Uniwersytetu Wileńskiego (*M. Morelowskiego*, głównego konserwatora Wilna). Po wojnie w 1945 r. wyjeżdżają z Wileńszczyzny jednym, z ostatnich transportów już z 5-ciorgiem dzieci. Zamieszkują kolejno w Borku Wlkp., Szczawnie Zdroju k. Wałbrzycha, ponownie w Borku Wlkp. i Poznaniu. Nie udaje się powrót do Gdyni. Czasy stalinowskie przechodzą bardzo ciężko, przesłuchiwanie przez UB, traktowanie jak obywateli II kategorii. Po wojnie rodzi się jeszcze trójka dzieci (razem ośmioro: tj. *Maria, Krystyna, Jan, Maciej, Jolanta, Jerzy, Justyna i Teodora*). Rodzice starają się kształcić wszystkie dzieci, bo poza miłością i stworzeniem tradycyjnego ciepła polskiego domu, nie mogą zapewnić dobrobytu materialnego. Oboje umierają w Poznaniu. *Janina* w 1988 roku, a *Stefan* w 1993 roku. Wszystkie dzieci *Lubicz-Zwolińskich* mieszkają w Poznaniu lub woj. poznańskim. Część pozakładała rodziny, mają własne dzieci, niedługo wnuki.

W razie jakichkolwiek spotrzeżeń i twój prosimy o kontakt z rodziną
Maciej Zwoliński
ul. Borzyńska 1
64-200 Wodzisław

Teodora z Sztumberg-Sychowskich Czarlińska siostrzenica *Maksymiliana Zuske*

(architekta – współtwórcy Gdyni i jej obrońcy w 1939 roku). *Teodora Sychowska* była młodszą córką *Teodora Sztumberg - Sychowskiego* pochodzącego z ziemiańskiej rodziny z Pomorza. Jako najmłodszy syn otrzymał wykształcenie prawnicze, ożenił się z *Zofią Zuske* (siostrą *Maksymiliana Zuske*) i osiadł we Lwowie. Tu urodziły się jego dwie córki:

Janina i *Teodora*. Nagła śmierć *Teodora Sychowskiego* skłoniła wdowę, wraz z córkami do powrotu w rodzinne strony do Wielkopolski (Borek Wielkopolski, Poznań). Dziewczęta wspierane przez wuja *Maksymiliana Zuske* ukończyły studia wyższe na Uniwersytecie Poznańskim.

Teodora Sychowska ur. 1910 roku ukończy geografię na wydziale matematyczno – przyrodniczym Uniwersytetu Poznańskiego. Jako studentka jest czynną działaczką wielu organizacji akademickich. Po otrzymaniu dyplomu magisterskiego uczy geografii w Gimnazjum Ss. Urszulanek. Następnie za namową wuja *Milana* wyjeżdża do Gdyni, gdzie pracuje jako profesor geografii w męskim gimnazjum. W tym czasie pisze książkę „*Pedziwiatry w Porcie Gdynskim*”, która staje się lekturą szkolną. Wakacje poświęca na zwiedzanie Europy. W 1939 roku zwiedza Estonię i Finlandię, wybucha wojna i wraca ostatnim samolotem lądującym w Wilnie. Po napadzie ZSRR na Polskę 17.09.1939 roku *Teodora Sychowska* zaczyna pracę w konspiracji. Masowe wywózki polskiej inteligencji na Syberię nie omijają *Teodory*. Zostaje wywieziona w 1941 roku i osadzona w łagrze. Następnie dostaje się do organizowanej Armii Andersa, gdzie zostaje komendantką szkoły junaczek (jest ich około 700). Po opuszczeniu Rosji szkoła znajduje schronienie w Palestynie i otrzymuje nazwę Szkoły Młodszych Ochotniczek. Szkoła rozrasta się do 1000 dziewcząt wywiezionych do łagrów na terenie ZSRR. Komendantka *Sychowska* w stopniu majora jest

Wystawa w obrotu junaczek. Od lewej gen. Sosnowski, gen. Anders, mje Teodora Sychowska

dusza tego przedsięwzięcia, które kształci dziewczęta w różnych kierunkach. Szkoła ma charakter wojskowy, jest wizytowana między innymi przez gen. *Sikorskiego*, gen. *Sosnkowskiego* i gen. *Andersa*. Kończące szkołę dziewczęta wychodzą ze świadectwami maturalnymi. SMO istnieje do sierpnia 1947 roku. Zostaje przeniesiona do Anglii i rozwiązana. W Palestynie *Teodora Sychowska*

wychodzi za mąż za inż. *Bogdan Czarlińskiego* wykładowcę junackiego gimnazjum męskiego. Wraz ze szkołami w 1947 roku wyjeżdżają do Anglii. W 1949 roku *Teodora i Bogdan Czarlińscy* z dwójką dzieci, z Wielkiej Brytanii udają się do Brazylii. Osiadają w São Paulo, gdzie *Teodora* zakłada polską szkołę dla rodaków tu osiadłych. W czerwcu 1967 roku *Teodora Czarlińska* przyjeżdża do Londynu na obchody 25-cio lecia Szkół Młodych Ochotniczek. W uroczystościach uczestniczy również gen. *Anders*. Zostaje wydana pamiątkowa książka, z której pochodzą załączone zdjęcia, a materiały z Instytutu im. Sikorskiego.

W 1967 roku *Teodora Czarlińska* z Londynu przyjeżdża do Polski, by po raz pierwszy po wojennej zawiesze zobaczyć się z ukochaną matką *Zofią Sychowską*, siostrą *Janiną Lubicz-Zwolińską* i całą rodziną oraz odwiedzić dawne ukochane miejsca, łącznie z Gdynią.

Teodora Sychowska Czarlińska umiera nagle w Brazylii w 1969 roku.

W Warszawie w kościele ojców Dominikanów uczennice SMO ufundowały tablicę pamiątkową poświęconą szkole i jej kierownictwu.

W razie jakichkolwiek spostrzeżeń i uwagi prosimy o kontakt z rodziną:

Mieczysław Zwoliński
ul. Berzyńska 1
64-200 Wolsztyn

Opublikowano:

06.09.2006 00:00

Autor:

Lidia Rumel-Czarnowska

Źródło: <https://www.gdynia.pl/o-gdyni/ksiega-gdynian,3577/zuske-maksymilian,370221>